

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ "МУЗИКА"

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. СТЕФАН ИВАНОВ ХЪРКОВ, д.н.

Шуменски университет "Епископ Константин Преславски"
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство
научна специалност Музикознание и музикално изкуство

за дисертационния труд на
ФРАНСИС-НЕКТАРИОС ГАЙ

на тема:

"ДИРИГЕНТСКИ ПРАКТИКИ
ПРИ НОТАЦИОННИ ОТСЪСТВИЯ НА ТАКТОВА ЧЕРТА
(ДИРИГЕНТСКИ АНАЛИЗ)"

научен ръководител проф. Димитър Христов, д.н.

за придобиване на научната и образователна степен "доктор"

по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство
научна специалност Музикознание и музикално изкуство

Франсис Гай е диригент и музиколог със специални интереси към музиката от XX и XXI век. В дейността си като диригент той често изпълнява съвременни музикални творби, а през 2009 г. защитава докторска дисертация по музикознание в Института за изследване на изкуствата при БАН, посветена на творчеството на един

съвременен композитор - Георгиос Сицилианос. Настоящият дисертационен труд, представен за защита в Нов български университет е втори по ред за своя автор. Фокусът на труда е поставен върху проблеми на музикално-изпълнителската практика, по-точно върху работата на диригента със съвременна партитура.

В историята на музикалната нотация XX век се превръща във време на значителни промени. Стремейки се към свободно изразяване композиторите прекриват отвъд рамките на класическата петолинейна нотация и въвеждат нови символи в своите партитури, чрез които записват музикалните си идеи. Същевременно на преосмисляне са подложени редица фундаментални елементи от петолинейната нотация. Един такъв елемент представлява тактовата черта. В продължение на повече от три столетия тя е възприемана като основен символ на класическата петолинейна нотация. Широко разпространено е мнението, че без нея изпълнението на музикалната творба би се разпаднало.

След средата на XX век отделни композитори се отказват от употреба на тактови черти. Това поражда проблеми при интерпретирането на техните творби. Именно тези проблеми на интерпретацията са основа на представената за защита дисертация. Избирайки своята тема за изследване, авторът на дисертационния труд се е оказал в нелека ситуация - в световен мащаб проблематиката на концертната интерпретация на музикални произведения без тактови черти е сравнително слабо изследвана, техните автори, композиторите, твърде рядко са склонни да споделят *защо* са избрали да се откажат от употреба на тактовите черти, а диригентите-интерпретатори на подобни творби нямат нагласа *сами* да анализират и публикуват информация за постигнатото от тях. Така водещо значение при написването на труда е добил личният опит на дисертанта като диригент. Сблъсквайки се с проблемите при дирижиране на творби без тактови черти той е успял да постигне резултати, представени в настоящата работа.

Като основен материал за изследване в дисертацията са използвани шест музикални произведения, написани с различни типове нотационни системи в различни периоди от време от композитори с различен творчески натюрел, а именно:

Пиер Булез / Pierre Boulez, 1925-2016

Чук без господар за глас и шест инструмента / *Le marteau sans maître pour voix et six instruments*, 1953-1957

Ханс Вернер Хенце / Hans Werner Henze, 1926-2012

Дивият овен: биография на избягалия роб Естебан Монтехо. Рецитал за четирима музиканти / *El Cimarrón: Biographie des geflohenen Sklaven Esteban Montejo*. Rezital für Vier Musiker), 1969-1970

Янис Христу / Γιάννης Χρήστου, 1926-1970

Енантиодромиа за оркестър / *Εναντιοδρομία για орχήστρα*, 1965-1968

Димитър Христов (*1933)

"*Чакай своите пицикати*" за струнен оркестър, 1994

Димитър Христов (*1933)

Концертни вариации върху темата "Ероика" от Бетовен за пиано и струнен оркестър, 2004

Димитър Христов (*1933)

"*Свеждам чело*" (*J'incline ma tête devant Toi*) за виолончело и струнен оркестър, 2003

Значимост на изследвания проблем:

Без съмнение изследваният проблем е значим за музикално-изпълнителската практика. Наличието на немалко музикални произведения от XX и XXI век, написани изцяло или отчасти без употреба на тактови черти прави наложително търсенето на адекватни форми за тяхното пълноценно интерпретиране и това е един значим въпрос в световен мащаб. Специфично доказателство за значимостта на изследвания проблем представлява и подбора на музикалните произведения в дисертацията, разкриващ устойчиво развитие на проблема от 50-те години на XX век до днес.

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията:

В работата целите и задачите са прецизно формулирани. Прави впечатление внимателната подредба на задачите по принципа от общото към частното. От друга страна внимание заслужава мащабността на идеите на дисертанта, съчетана с разумното ограничение до възможния за един дисертационен труд обем.

Доказателства, че дисертационния труд е разработен самостоятелно:

Съвсем определено може да се каже, че дисертационният труд е разработен самостоятелно от дисертанта. Доказателство за това е посочената на стр. 102-103 от основния текст публична концертна и научна дейност на Франсис Гай, изградила основата за написването на труда. Тъй като за маестро Гай това е втори дисертационен труд, необходимо е да се отбележи, че представеният за защита в НБУ текст по никакъв начин не повтаря темата и съдържанието на защитената в Института за изследване на изкуствата при БАН през 2009 г. дисертация.

Степен на познаване на състоянието на проблема и литературата по него:

Дисертантът е активно работещ диригент-интерпретатор на съвременна музика. Като такъв той отлично познава състоянието на проблема. Списъкът с използваната научна литература, поместен в края на работата показва много висока степен на осведоменост по темата. От полза за работата би било включването в нея на две основополагащи заглавия за съвременните нотационни системи: CAGE, John (1969), *Notations*. New York: Something Else Press; SAUER, Theresa (2009), *Notations 21*. New York: Mark Batty Publisher.

Коректност при цитиране:

Цитатите в работата са представени коректно. По-висока степен на конкретика при цитирането би създала по-голяма яснота за читателя, например при цитатите на стр. 11 или на стр. 60. Много добро впечатление прави прецизността, с която на стр. 67 са поднесени указанията за цитирания разговор с проф. Димитър Христов.

Наличие на теоретичен модел на изследването:

Теоретичният модел на изследването в представената за защита дисертация не е специално формулиран, но неговото присъствие е очевидно и понятно. Той се състои от два взаимно свързани компонента, присъстващи в изследването на всяка една от шестте творби - изследване на нотационната система и диригентски анализ. Съотношението между двата компонента в отделните творби е различно. В творбите, които маестро Гай е дирижирал естествено преобладава диригентския анализ, докато в останалите творби акцентът е поставен върху изследване на нотационната система. В изследването на всяка една от посочените шест творби връзката между двата компонента на теоретичния модел е силна.

Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставените цели и задачи:

В увода на дисертационния труд (стр. 3) авторът е посочил три метода на изследване използвани в дисертацията - исторически, аналитичен и сравнителен. Този набор от методики съответства на поставените цели и задачи на изследването.

Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни:

Събирането и анализирането на емпиричните данни, представени в дисертационния труд е лично дело на дисертанта. В своята практика като диригент той е натрупал достатъчно богат опит, на който се опира изследването. Данните за дирижираните от Франсис Гай концерти, чрез които е събиран емпиричния материал на изследването са поместени в раздел "Творческа дейност" на стр. 102-103.

ОПИСАНИЕ НА ПРИНОСИТЕ

Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд:

Базисен материал, върху който се градят приносите на дисертационния труд представляват партитурите на шестте музикални творби. Три от тях, написани от Пиер Булез, Ханс Вернер Хенце и Янис Христу, са ползвани от дисертанта според изданията им в големи и авторитетни музикални издателства, съответно Universal Edition, Wien; Edition Schott, Mainz; Chester Music, London. Останалите три музикални произведения, дело на проф. Димитър Христов са ползвани в оригинални авторски ръкописи, предоставени на дисертанта от композитора. В този смисъл достоверността на нотния материал не би могла да буди съмнение.

Приносите на дисертационния труд се градят и върху концертната дейност на дисертанта като диригент. Справка за тази дейност е приложена на стр. 102-103 от основния текст и стр. 31 от автореферата. Четири концерта имат специално оношение към темата: (1) Юбилеен концерт на Академичния симфоничен оркестър на Националната музикална академия на 22 ноември 2013 г. в залата на академията по случай 80-годишнината на проф. Димитър Христов; (2) Концерт на Камерен оркестър - Перник на 27 май 2015 г. в град Перник; (3) Концерт на Камерен оркестър - Габрово на 3 юни 2015 г. в град Габрово; (4) Концерт на Камерен оркестър - Габрово на 5 юни 2015 г. в галерия УниАрт на НБУ в рамките на Международния музикален фестивал "Софийски музикални седмици". На тези концерти са били изпълнени трите музикални произведения на проф. Димитър Христов, представляващи част от основния материал, подложен на изследване в дисертацията. Солисти при изпълнението на тези творби в посочените концерти са били проф. д-р Ганка Неделчева (пиано) и проф. Анатоли Кръстев (виолончело). Четирите концерта са реализирани под диригентството на маестро Франсис Гай. Доказателствен материал за концертите представляват афиши и програми, както и записи, публикувани в YouTube.

Описание на приносите на кандидата и класифицирането им:

В заключението на дисертационния труд (стр. 100-101 от основния текст и стр. 30 от автореферата) са формулирани пет приноса на работата. Първите два от тях се отнасят до извършената дейност по събиране, описване и систематизиране на информацията за съвременните системи за нотирание без тактови черти, както и на оркестровите стилове за които този тип нотация е характерен. Третият принос очертава направеното по подбора и представянето на шестте музикални творби, върху които конкретно се гради изследването. Четвъртият и петият принос по мое мнение са особено ценни. Те дават представа за постигнатото от дисертанта по отношение на анализа на шестте партитури и неговата лична практика при концертната реализация на някои от тях.

Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите:

Всеки един от приносите е постигнат като резултат от личната дейност на дисертанта. Конкретната степен на лично участие в различните приноси е трудно измерима, като според мен по-скоро би могло да се говори за различна форма на проява на това участие в различните приноси. Без съмнение ценно е личното участие на дисертанта във втория принос, където той излага и аргументирано защитава собствени възгледи за съвременното състояние на оркестровото изпълнителство. Значимо е личното участие на маестро Франсис Гай в последните три приноса, там изпъква неговото аналитично мислене.

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд:

Автореферата напълно съответства с основните положения и приносите на дисертационния труд и ги отразява коректно.

ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД ВЪРХУ ВЪНШНАТА СРЕДА

Преценка на публикациите по дисертационния труд:

В списъка с публикации по дисертационния труд (стр. 103 от основния текст и стр. 32 от автореферата) фигурират четири заглавия. Две от тях представляват доклади от научни форуми с международно участие, проведени в Нов български университет и Националната музикална академия "Проф. Панчо Владигеров". Останалите две са статии в списание "*Музика. Вчера. Днес*", издание на Музикално общество "Васил Стефанов" (ISSN 1310-2443). Публикациите са писани в периода 2013-2015 г. и отразяват етапи от работата по дисертационния труд.

Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.:

Не са ми известни случаи на използване и/или цитиране от други колеги на публикации на дисертанта по представената за защита дисертация. Не са ми известни отзиви в научния печат или други форми на публична оценка за същите публикации.

ЛИЧНИ КАЧЕСТВА НА АВТОРА.

Познавам лично г-н Франсис-Нектариос Гай. В началото на 2015 г. прочетох статията му "Нотациите" (№ 2 от списъка с публикации по темата на дисертацията), публикувана в сп. "*Музика. Вчера. Днес*", която ми направи силно впечатление. Свързах се с него и го поканих за участие в научната сесия по музикознание в рамките на XI международен конгрес за югоизточноевропейски изследвания организирана съвместно с Международното музиковедско общество. Г-н Гай прие и представи доклад на тема: "A Cypriot composer at the crossroads of Asia and Europe. Probing Faidros Kavallaris' Musical Language". Колеги музиколози от десетки европейски държави оцениха високо презентацията му. Лично проф. Тилман Зеебас, бивш президент на Международното музиковедско общество се изказа най-ласкаво за неговите научни качества, проявени в подхода към откриване на източниците на музикалния език на един съвременен композитор. През 2017 г. в Никозия ще се проведе друга голяма международна научна проява под надслов "Modus-Modi-Modality", организирана също със съдействието на Международното музиковедско общество. В нейната научна и културна програма г-н Франсис Гай ще има активно участие.

МНЕНИЯ, ПРЕПОРЪКИ И БЕЛЕЖКИ

Предвид значимостта на представения за защита научен труд, препоръчвам публикуването му след задълбочена редакторска и коректорска работа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представената за защита дисертация носи всички белези на оригинален научен труд с практико-приложно значение. Дисертационният труд показва, че кандидата притежава задълбочени теоретични познания в областта на съвременната музика и способности за самостоятелни научни изследвания. На това основание предлагам присъждане на образователната и научна степен "доктор" на г-н Франсис-Нектариос Гай.

20 юли 2016 г.

Рецензент:

(проф. Стефан Хърков, д.н.)